

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Batavia, Sive De Antiquo Veroque Eius Insvlae Qvam
Rhenvs in Hollandia facit situ, descriptione & laudibus;
aduersus Gerardvm Noviomagvm, Libri Dvo**

Aurelius, Cornelius

Antverpiæ, 1586

Gens Batavorvm, Amici Et Fratres Romani Imperii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38123

GENS
BATAVORVM,
AMICI ET FRATRES
ROMANI IMPERII.

Hæc facilè inscriptio ibi quàm maximè declarat esse Bataviam vbi olim stetit & nunc tandem nostra ætate reperta est. Credo igitur te quisquis es, tantis testibus & tantis rerum monumentis ita obrutum, confutatumque esse ipsa etiam veritate, vt nihil posthac repugnare, nihil vltra quærere meritò debeas.

Epigramma tumultuarium & extemporale in eundem.

Hiscere nū contra perges? Non, cedere fas est.

Credere & his veteres quæ posuere patres.

Si tibi profuerint quæ scribimus, ito, valeq̃:

Sin minus, est mecum pugna gerenda. caue.

Sauiet Aurelius, grandemq̃ ardescet in iram vel exurgat

Carmine, bile, silo, Thespiadumq̃ manu.

Inuocat auxilium omnium literatorum.

Arma huc ô Muse, vos huc Heliconides arma

Conserite; inq̃ spatæ perfidus hostis eat.

C 3

Ferte

*Ferte arma Aonides, si non resipiscere curas,
Pellite eum è castris, fiat asellus iners.*

Batauusad Batuanum.

*Horum acies ponenda tibi: iam iamq; videbis
Me cataphractatum, qui pedes antè fui.
Aut cede, et nostris tandè coniungere castris,
Aut metue, & fugito. Nam tibi tela paro.*

*Inuenta demum citra omnem controuersiam
Batauia: quanto eam habitatores amore co-
luerint, quantaque illustrarint virtute,
nunc pariter audiamus.*

CAPVT VI.

CORNELIVS quem Tacitum cogno-
minant, habito iam sine omni hæsitati-
one Batauiæ loco, de loci eiusdem incolis,
sua quidem sententia, sed nostris nobis lo-
quatur verbis. Qua videlicet in hostes vir-
tute, qua in amicos fide & gratia, quo deni-
que in patriam amore fuerint, quàm paucif-
simis repetemus. Nam mores & vitæ eo-
rum instituta proprium sibi codicem postu-
lant & morantur. Arcem igitur illam (cu-
ius iam iamque monimenta, & vt verius di-
cam, reliquias & fragmenta ostendimus)
Vitellius inferioris Germaniæ sub Nerone
princeps

princeps gubernans, communiter & pacifice cum Batavis agebat. Claudium Ciuilem gentis primorem charum habebat ex animo; eratque viro comiter inclinatus. Præterea omnibus ciuilitè præesse, cum æqualibus cursu certare, iaculari, obequitare, venari, cunctisque gratus esse. Cuius rei gratia, suorumque precibus, Ciuilis vir sanè quàm regia stirpe, nostrasque prouocatus, filio Romani principis filiam suam dedit vxorem. ea demum ratione, vt communibus populi sui rebus ingenuè consulèretur, & pacem cum Romanis perennem haberet. Hoc Latini fœdere non parum erecti, cœperunt in terra non sua nequiter agere; genium vino, iocisque curare, colonos opprimere, incautis insidiari, aliena rapere & calumniari. Deinde, quæ sua illis natura est, studere avaritiæ, luxuque omnia fœdere; impuberes forma conspicuos, & quæ plerisque nostratum est, procera pueritia, in naturæ dedecus ad stuprum trahere, & ingenuam iuuentutem ad delectum vocitare. His citissimè Claudius cognitis, suorumque fortunæ miserens, & ab infandi sceleris haud minimè abhorrens turpitudine, primores gentis suæ, & promptissimos quosque vulgi, quasi specie epularum, Sacrum in nemus vocitabat.

Vbi cum eos mero & lætitia incaluisse videt, à gloria laudeque patria orsus; iniurias, raptus, & cetera seruitij mala enumerat: neque sese iam à Romanis socios, vt olim, sed tanquam vilia haberi mancipia. Insuper instare propediem delectum, quo liberi à parentibus, fratres à fratribus, mariti ab vxoribus veluti supremum diuidantur. Emori præstare per virtutem, quàm hanc miseram vitam atque inhonestam, vbi alienæ superbix ludibrio simus, diutius sustinere. Magno cum assensu auditus Ciuilis, vniuersos sibi adigit. Missi ad proximos Caninefates sunt qui consilia sociarent; statimque accitis Frisii qui mox nauigiis ad arcem Britonum appulerant, repente Ciuilis arma rapit; idemque ceteri facere. Quid multis? Incautum Vitellij filium (nam ille, tum agebat Maguntix) nec de comœtu satis prouisum, vt qui amicitix gratia nihil tale suspicaretur, in castro (Arcem dicunt Romanorum) prope Leidas inopinata premunt obsidione, & hostiliter circumuallant. Eiecto post alterum diem ab arce, præses nocte concubia nuncio patri Ciuilis temeritatẽ scribit; quæ neque staret conuentis, neque geniali thoro quicquam deferret; oratumque mittit, vt si sibi suæque posteritati bene consultum esse cupiat

cupiat, sine mora descenderet liberare filium suum strictissime obsessum. Nuntius in itinere Traiectum versus à Barauis interceptus, ad Claudium reducitur; literas rogatur, & offert, omneque negotium coram profitetur. Tum Ciuilis ad præsidis rebellionem ita refert, dicens: Ecce literas domini tui integras tibi reddimus; Vade ocyus, ne steteris. extremum enim Vitellij periculum simulque nostrum nunc agitur. Interea auspiciandum nobis est, vt qui plurimum debemus virtuti; quid etiam fortunæ si adsit, debeamus innotescat; quam nemo vnquam mortaliū diu in potestate habuit. Hæc & alia huiuscemodi vbi Claudius dixerat, post præsidis nuntium, & ipse versus Vbios & Rheni accolas mittit; orans vt saltem Vitellij iter & descensum suo equitatu retardent, & transitu coërceant. Nam tum Coloniensibus etiam hostis erat. Se interim suo periculo in commune libertati consulturum, ipsum se huius præclari facinoris caput & principem gerere; neque militarem sine duce turbam aliud quicquam esse quam corpus sine spiritu. Quare sibi in præmissis capta oportunitate consulere; deinde amicis in necessitate non deessent. Vnam omnium esse sententiam, Romanos omnes

è Germania propellere; libertatem natura omnibus etiam mutis animantibus datam; virtutem verò proprium hominis bonum; deosque fortioribus semper adesse.

Audita est huiusmodi Ciuilis oratio ab Agrippinensibus cum omnium silentio & assensu; transitumque Vitellianis non permisere. Interea præfectus arcis Romanæ (quam tum Claudius noster cum suis occupauerat) spe venturi patris destitutus, ac interim annonæ attritus inopia, se suamque supellectilem pacto redimens, arcem Ciuili aperuit; sicque nostris nullo sanguine & vulneribus victoria stetit. Deinde confestim duarum cohortium hiberna proximè Oceanum irrumpunt, nomenque Romanum quaquà versum ab insula sua propellunt.

» Nullum etenim mare tantos concitat fluctus, quantos multitudo libertate luxurians

» habet motus. Hæc vbi Romæ audiuntur, lugere omnes, Vitellij iniuria & libidine Batauos fratres & amicos Imperij à se tandem descivisse. Quare mox illum iussu Vespasiani accitum, Tiberinis immerfere vorticibus; quòd suæ studens auaritiæ, fidissimos Imperij socios, sua etiam petulantia Imperio abrupisset. Ecce tanto Claudius Ciuilis pro patria succensus est amore, vt se

vltro

vlro cum suis Batauis, eatenus periculo exposuerit, quatenus detestabile crimen vlciscens, de medio suorum tolleret. tametsi omnes sui tributorum expertes erant, viros tantum & arma Imperio ministrantes.

*Quæ Bataui Imperio beneficia præstitere,
& quæ illis vicissim Imperium præstitit.*

CAPVT VIII.

GAUDE nunc igitur in sinu ô felix Batauia, quæ tales produxisti viros quibus Romanum haud minimè sustentabatur Imperium; & qui rursus in multis decorati sunt ab Imperio. Tanti enim ab Impp. prisca ætatis habiti sunt, vt sine illis nullum extra urbem armigeri Martis subire tentaerint periculum. Hi sunt quippe Bataui, qui ablatam Neroni Italiam restituere. hi sunt qui Vespasiano diu deliberanti, amicitiæ gratia Imperium adegere. Hi sunt denique Bataui, qui Heduos iuxta Ararim fluum & Auernos populum Aquitaniæ instructissimo equite protriuere. cum quibus olim ne ipse quidem Iulius congregari audebat; quod aquis vndique sepirentur, & innumera gauderent populi multitudine. Frequenter enim in Cæsarem circiter ducenta millia pugnantorum

torum

torum eduxerunt. At Bataui milites imperterriti & equites, præcipuo natandi studio edocti, arma equosque retinentes, integris turmis nouerant flumina perumpere, & ab insperato hostibus imminere. Per hos præterea C. Caligula & Claudius Impp. Britanniam tributariam effecerunt. Per hos Galba, Ottho & Vitellius sacri Imperij incubatores profligati & repulsi. Per hos denique Lingones in prouincia Lugdunensi, quos Vitellij motus turbauerat, in Imperatorum officio sunt retenti. Tam enim formidabile cunctis Batauorum erat nomen, ut grande viderentur momentum sociis, aut (prout inclinassent) aduersis; quod & Martialis poëta, & Domitiani culinarius testatur his verbis, dicens:

*Sum figuli lusus, rursi persona Bataui,
Quæ tu derides, hæc timet ora * Pater.*

* Domitianus.

Hæc Bataui, ut quàm paucissimis plurima præteream, Imperio præstiterunt. Nec mentiar, si dicere velim, & congruis testibus asseuerare, nunquam per orbem, tantum terrarum sub Regibus ipsis usque ad Tarquinij Superbi expulsionem Romano adactum esse Imperio, quantum illi, victricibus armis, Batauo adiecere. Neque enim omnes ille veterum cruentæ victoriæ, & tantis
emptæ

emptæ calamitatibus, per ducentos ferme
& quadraginta quatuor annos, tantum dila-
tare potuerunt Imperium, quantum illud
suo tempore Bataui extendere. Sed dices;
Quid rogo pro his omnibus præstitit Bata-
uis Imperium? Plurimum, inquit, per om-
nem modum. Inprimis tanto eos Romani
honore & gloria, amore & beneuolentia
(quibus neque melius neque amplius in na-
tura mortalium est) & quidem quàm offi-
ciosissimè prosequuti sunt; vt illos nullo mo-
do à se diuelli permiserint. Cum enim Fa-
bius Valens præfectus Augustalis Batauos
ab exercitu Romanorum diuidere destinaf-
set; quòd paulò iactantius garrirent, omnem
belli fortunam in ipsorum manibus sitam;
quodque simul ex petulantia (vt plerunque
fit) perfidiam suspectabat: mox in cœrere fo-
cij Romani, fremere Legiones, orbari se
fortissimorum virorum auxilio. Veteres il-
los tot bellorum victores, diuque exercitos,
postquam in conspectu sit hostis, veluti ex
acie abduci; clamitantes Batauos Imperij fa-
nitatem, sustentaculum, robur & columen.
neque idèò abrumpendos, vt corpori vali-
dissimos artus. Ceterum tanta Romani
Batauos fide & gratia donauerunt, vt suum
inter eos erexerint armamentarium; in re-
bellium

bellium terrorem; & post plurima annorum
 curricula, illud vetustate conlapsum ad per-
 petuam mutui amoris memoriam instauro-
 uerint. Quid de præfidiis dicam, quæ in lit-
 tore maris, ad tuendam sibi Batauiam ab in-
 cursu Barbarorum, olim posuerunt? Quid
 referam de aggeribus & collibus, quos tum
 in nostræ regionis fronte, cōtra maris æstum;
 tum in tergo aduersus Rheni excursum plu-
 rimis laboribus & impensis construxerunt?
 Quid denique loquar de Latinarum Schola
 literarum, quam ibidem ad Rhenum haud
 procul à castro (quod arcem dicimus Ro-
 manorum) aperuerunt? Videntes enim Ba-
 tauinam iuuentutem procera pueritia, acri-
 que ingenio, si studium non deesset: lin-
 guam eorum suapte natura exsertam, voca-
 lem, expeditam, & ad omniaabilem idio-
 mata, & cui extremæ non excidunt tenuiter
 syllabæ; nec vox faucibus auditur, sed plano
 resonat pectore; sermoque profertur expref-
 sior: non potuere committere quin Roma-
 no eos instruerent eloquio, quorum indu-
 striam & linguam, suâ tum eruditam, sibi
 adhuc vsui fore sperabant. Nam quoniam
 Batauia portuosa est, & mare ei apertum,
 quo ad omnes facillimâ nauigatione perue-
 nias nationes: credebant Romani; in nullo
 sibi

Schola.

sibi vtilius consultum iri, quàm vt Batauorum pueros bonas artes omnemque ciuilitatem edocerent; vt vtriusque linguæ suffragio faciliùs ad subiugandas ignotæ sibi linguæ nationes perrumperent; & Batauos eorundem iuuenum parentes, ea specie in officio acriùs retinerent, quorum filiis tantam impendere curam videbantur. Tota namque Romanorum spes & fiducia totius Germaniæ in fide conseruandæ, à solis tum visa est Batauis propendere; qui iam diu Germanorum bellis erant exerciti. ne si illi forsitan ab Imperio desciscerent; reliquæ Teutonum, imò & Galliarum nationes mox sequerentur. Nec multum abfuit, si non frequenter cum illis Romani principes dissimulassent. Propterea enim, & quidem quàm maximè Iulius Ciuilis præpotens inter Batauos periculo exemptus est; vt non cum Pompeio Belgicæ procuratore, & Iulio Burduno Germanicæ classis præfecto, morte abriperetur. Causam rogas? Ne eius supplicio, (inquit Tacitus) gens ferox Batauorum à Romanis alienaretur. Tam formidata Romanis Batauorum virtus, tamque accepta fuit eorum fides & constantia.

Haëtenus ex reconditissimis Veterum archiuis, verè de vera Batauorum regione,
potentia,

potentia, societate & gratia cum Imperio, satis dixerimus. Reliquum est, ut nunc de nostræ insularis Bataviæ felicitate, quæ inter duo Rheni brachia sita est, perpauca dicamus. Hæc gemina Rheni ostia Plinius Helinum vocat & Fleuum. Illud prope Walachriam, extremam Rheni & Salandiæ insulam, Oceanum petit. Istud verò circa Herlingum celebrem Frisiorum portum, & proximè Scellingiam in mare præcipitatur.

De insularis Batavia felicitate, cultu, delitiis & commerciis, vide finem libri secundi. in quem locum Aloysij Marliani elegantissima ea de re Epistola consultò reiecta est.

CORNE-